

Голові Разової спеціалізованої вченої ради ДФ 17.051.070

Запорізького національного університету,

доктору педагогічних наук, професору

Пахомовій Тетяні Олександрівні

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата педагогічних наук, доцента Курінної Алли Феліксівни

на дисертаційну роботу Черновол Ольги Григорівни

«Підготовка іноземних студентів медичних спеціальностей до подолання комунікативних бар'єрів у професійному спілкуванні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)

з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю

015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Необхідність проведення дослідження проблеми підготовки іноземних студентів медичних спеціальностей до подолання комунікативних бар'єрів у професійному спілкуванні обумовлена, з одного боку, кількісним зростанням упродовж останнього десятиліття іноземних студентів-медиків у національних медичних університетах України, які обирають не тільки високоякісну медичну освіту, а ще й перспективну країну для післядипломного працевлаштування; з іншого – трансформаціями у галузі освіти на рівні європейських та світових стандартів, загальної європейської тенденції щодо подолання мовних бар'єрів та культурних розмежувань у професійній комунікації, підготовка європейців для співпраці не лише у сфері освіти, культури та науки, а й у галузі медицини.

Висвітлюючи актуальність обраної теми, дисертантка акцентує увагу на низці наявних суперечностей між: об'єктивною потребою в модернізації

вищої медичної освіти у контексті інтеграції України до європейського простору та домінуванням традиційного підходу щодо організації підготовки фахівців; зростанням попиту громадян інших країн на освітні послуги вітчизняних закладів вищої освіти та відсутністю єдиної системи в організації освітнього процесу іноземних студентів; усвідомленістю необхідності удосконалення методологічних засад мовної підготовки іноземних студентів щодо впровадження інноваційних технологій, формування у них готовності до професійно орієнтованого спілкування та недостатньою розробленістю науково-методичного забезпечення цього процесу.

Отже, дослідження проблеми підготовки іноземних студентів медичних спеціальностей до подолання комунікативних бар'єрів у професійному спілкуванні є нагальною потребою часу, виходячи із глобальних тенденцій розвитку освіти, положень Законів України «Про освіту», «Про фахову передвищу освіту» й інших нормативних документів та з огляду на необхідність вносити корективи в підготовку майбутніх медичних працівників із наближенням їх освіти до міжнародних стандартів, актуальність теми дисертації О. Г. Черновол не викликає сумнівів.

Рецензована дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень кафедри педагогіки та психології освітньої діяльності і кафедри психології Запорізького національного університету за темами: «Психолого-педагогічні засади розвитку компетентності суб'єктів освітнього простору» (номер державної реєстрації 0116U004863) і «Психологічні закономірності соціальних процесів та розвитку особистості у сучасному суспільстві» (номер державної реєстрації 0122U200428).

Тема дисертації затверджена Науково-технічною радою Запорізького національного університету (протокол № 11 від 18 червня 2020 року) і уточнена (протокол № 5 від 15 грудня 2022 року).

Наукова новизна, теоретичне та практичне значення результатів дисертації. У дисертаційній роботі автором логічно обґрунтовано вибір

теми, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження. Концептуально правильно сформульовано мету роботи, що полягає в теоретичному обґрунтуванні, практичному розробленні й експериментальній перевірці організаційно-педагогічних умов, що забезпечують ефективність підготовки іноземних студентів медичних спеціальностей до подолання комунікативних бар'єрів у професійному спілкуванні.

Успішне досягнення мети забезпечує й джерельна база дослідження, що відповідає характеру наукових розвідок і складається з 193 позицій, зокрема 28 – іноземною мовою. Вдало дібрано комплекс загальнонаукових методів: теоретичних, емпіричних, статистичних, що дозволило дисертантці повністю виконати завдання дослідження.

Характеризуючи дисертаційну роботу Ольги Григорівни Черновол із позиції вперше отриманих найбільш суттєвих наукових результатів відзначимо, що реалізація наукового пошуку відображена в науковій новизні дослідження, яка викладена автором системно, чітко і логічно. Свідченням і підтвердженням цього є й те, що більшість сформульованих та представлених у категорії «Наукова новизна та практичне значення результатів дослідження» положень щодо комплексу організаційно-педагогічних умов, які забезпечують успішність підготовки іноземних студентів медичних спеціальностей до подолання комунікативних бар'єрів у професійному спілкуванні, а саме: зорієнтованість мовної підготовки на цілеспрямоване формування готовності до подолання комунікативних бар'єрів та забезпечення її неперервності на всіх етапах навчання, що передбачає наскрізне заглиблення у проблематику, гармонізоване із «просуванням» здобувачів освіти у володінні українською мовою, а також ускладнення та деталізування проблемних тем, актуалізацію комунікативних навичок; формування системи базових соціально-перцептивних якостей, на основі впровадження тренінгової роботи; створення у закладі вищої медичної освіти збагаченого освітньо-комунікативного середовища шляхом організації та проведення різноманітних соціально-професійних, освітніх заходів,

насичених мовно-мовленнєвими, соціально-культурними та професійними нормами спілкування дійсно досліджені вперше.

Одним із результатів роботи стало уточнення й наукове обґрунтування понятійно-категоріального апарату підготовки майбутніх фахівців з медицини до професійного спілкування («спілкування», «професійне спілкування медиків», «бар'єри спілкування», «готовність особистості», «професійна готовність», «професійна готовність майбутніх медиків», «комунікативна компетентність лікаря» та ін.), критерії (ціннісний, когнітивний та конструктивний), показники і рівні сформованості готовності іноземних студентів медичних спеціальностей до подолання комунікативних бар'єрів у професійному спілкуванні.

У якості узагальнення наукового пошуку авторкою запропоновано структурно-функціональну модель підготовки іноземних студентів медичних спеціальностей до подолання комунікативних бар'єрів у професійному спілкуванні у закладі вищої медичної освіти. Модель складається з трьох функціональних блоків: 1) цільового, що презентує мету та завдання професійної підготовки; 2) змістово-технологічного, який відображає методологічні підходи, принципи, організаційно-педагогічні умови, форми і методи та етапи професійної підготовки; 3) результативного, що презентує критерії, показники і рівні професійної підготовки.

Експериментальна модель має властивості цілісної, багатокомпонентної системи, теоретичну обґрунтованість, оригінальність, наукове підґрунтя і практичну доцільність.

Науково переконливим є представлення дисертанткою змісту й форм навчання в процесі реалізації організаційно-педагогічних умов та досліджуваної моделі, відповідні науково-методичні розробки, що представлені в додатках до дисертації.

Отже, констатуємо, що наведені теоретичні положення та висновки дослідниці є достатньо обґрунтованими. Це дозволяє нам відзначити наукову

компетентність авторки щодо теоретико-методологічних засад дослідження, які представлені на високому рівні наукового осмислення й узагальнення.

Про дієвість та практичну значущість розробленої, апробованої та впровадженої в освітній процес іноземних студентів медичних спеціальностей структурно-функціональної моделі їх підготовки до подолання комунікативних бар'єрів у професійному спілкуванні та авторські науково-методичні розробки до курсів «Українська мова як іноземна», «Українська мова (за професійним спрямуванням)» свідчать довідки про впровадження результатів дослідження в освітній процес Запорізького державного медичного університету (довідка № 48/506 від 16.02.2023), Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (довідка № 23/86-41-52 від 11.09.2023), Запорізького національного університету (довідка № 01/01-13/100 від 12.09.2023).

Оцінка змісту дисертації та її основних положень. Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, переліку публікацій здобувачки за темою роботи, вступу, трьох розділів, посилань та додатків.

У вступі визначено актуальність теми дисертації, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; визначено його наукову новизну та практичну значущість; наведено дані щодо апробації роботи, її структури та змісту; відображений особистий внесок здобувачки в наукові роботи, опубліковані в співавторстві.

У першому розділі «Теоретичні засади підготовки іноземних студентів медичних спеціальностей до подолання комунікативних бар'єрів у професійному спілкуванні» авторкою на засадах наукових підходів здійснено категоріальний та змістовий аналіз понять «готовність особистості», «професійна готовність», «професійна готовність фахівців медичної сфери» до подолання комунікативних бар'єрів у професійному спілкуванні та виокремлено компоненти готовності іноземних студентів медичних спеціальностей до продуктивної професійної комунікації: ціннісний,

когнітивний (знаннєвий) і конструктивний (уміннєвий); розглянуто наявний зарубіжний та вітчизняний досвіди підготовки іноземних студентів до професійного спілкування в медичних закладах вищої освіти щодо проблематики дослідження.

Розділ другий «Організаційно-педагогічні умови підготовки іноземних студентів медичних спеціальностей до подолання комунікативних бар'єрів у професійному спілкуванні» у дисертаційній роботі представлений описом побудованої за вимогами системного підходу авторської структурно-функціональної моделі підготовки іноземних студентів медичних спеціальностей до подолання комунікативних бар'єрів у професійному спілкуванні; розглядом процесу формування в іноземних студентів медичних спеціальностей системи базових соціально-перцептивних якостей та особливостей створення збагаченого освітньо-комунікативного середовища в медичному ЗВО.

Безумовним здобутком О. Г. Черновол є авторський Комунікативний тренінг, метою якого є цілеспрямоване формування готовності іноземних студентів медичних спеціальностей до подолання комунікативних бар'єрів у професійному спілкуванні за принципами діяльнісного підходу.

У розділі третьому «Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов підготовки іноземних студентів медичних спеціальностей до подолання комунікативних бар'єрів у професійному спілкуванні» окреслюються загальні питання експериментального дослідження: організація та хід педагогічного експерименту, аналіз його результатів.

Експериментальна перевірка проводилась відповідно до принципів (об'єктивності та зумовленості і взаємодії педагогічних явищ; системності, комплексності і послідовності) та загальноприйнятих етапів (констатувальний, формувальний і контрольний) педагогічного експерименту за лонгітудною формою з використанням стандартизованих методик та авторської «Самооцінка вмінь подолання комунікативних бар'єрів».

Загальні результати обробки даних педагогічного експерименту свідчать, що висунуті наукові положення підтверджені, а розроблені організаційно-педагогічні умови та структурно-функціональна модель підготовки іноземних студентів медичних спеціальностей до подолання комунікативних бар'єрів у професійному спілкуванні у закладі вищої медичної освіти виявилися ефективними.

У цілому дисертація складає позитивне враження. Це дослідження може бути кваліфіковане як суттєвий внесок у процес професійної підготовки іноземних студентів медичних спеціальностей у закладах фахової вищої освіти.

Узагальнюючи вищезазначене, наголошуємо, що вдалий вибір теми дисертації, опрацювання, уточнення й обґрунтування науково-категоріального апарату, якісне висвітлення досліджуваної проблеми, спроможність авторки до глибокого аналізу в теоретико-педагогічному та методичному аспектах підтверджують високий професійний рівень дисертантки.

Вважаємо, що мета й завдання дослідження, поставлені авторкою, послідовно реалізовані. Структура дисертації є логічною і чіткою. Загальні висновки переконливо відображають результати здійсненого дослідження. Здобуті під час наукового пошуку основні результати дисертації висвітлено в публікаціях автора у вітчизняних і міжнародних виданнях (дисертантка має 27 публікацій, із них: 4 – статті в наукових фахових виданнях України, 2 – статті в періодичних наукових виданнях інших держав, 1 – стаття в реферованому виданні, 1 – розділ монографії, 6 – тез конференцій, 10 – навчально-методичних видань, 2 авторські права на твір, 1 наочний посібник). Матеріали дослідження обговорювались на науково-практичних конференціях міжнародного та всеукраїнського рівнів.

Загалом, позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, варто окреслити низку дискусійних положень та побажань до змісту роботи.

1. У дисертаційному дослідженні обґрунтовано структуру готовності іноземних студентів медичних спеціальностей до подолання комунікативних бар'єрів у професійному спілкуванні, що містить ціннісний, знаннєвий та вміннєвий компоненти. На наш погляд, потребує додаткового уточнення вибір саме трикомпонентної структури готовності попри традиційну для педагогічної науки чотирикомпонентну структуру.

2. Доцільно було б, на наш погляд, більш детально представити міжнародний досвід підготовки іноземних студентів медичних спеціальностей, проаналізувати конкретні освітні програми.

3. Робота значно б виграла, якби здобувачка здійснила порівняльний аналіз особливостей підготовки іноземних та українських студентів медичних спеціальностей до професійного спілкування, до подолання комунікативних бар'єрів і з'ясувала, чи є різниця в їх готовності.

4. Із метою ілюстрації результатів експериментального навчання було б доречним, на нашу думку, додати посилання на роботи студентів під час проведення заходів зі створення збагаченого освітньо-комунікативного середовища закладу вищої медичної освіти: у межах діяльності Марокканського культурного центру (с. 158), студентського наукового гуртка «Знавець української мови» (с. 156), мовних конкурсів і культурно-просвітницьких екскурсій (с. 157) тощо; потребує додаткового пояснення доцільність у Додатку Ж (с. 240) та Додатку 3 (с. 241) світлин.

У цілому зазначені зауваження та побажання суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку наукового дослідження.

Висновок. Вважаємо, що дисертаційна робота Черновол Ольги Григорівни «Підготовка іноземних студентів медичних спеціальностей до подолання комунікативних бар'єрів у професійному спілкуванні» є завершеною самостійною науковою роботою, яка містить нові аргументовані результати в галузі професійної освіти і за актуальністю, змістом, науковою новизною, обґрунтованістю висновків, достовірністю і практичним значенням відповідає п. 6 «Порядку присудження ступеня

доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою КМУ № 44 від 12.01.2022 р., а її авторка – Черновол Ольга Григорівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної та початкової освіти
Запорізького національного університету

Алла КУРІННА

